

Catalanisme Obert al Segle XXI: L'Economia

preparat per

Xavier Sala i Martín (*)

de

Columbia University i Universitat Pompeu Fabra

per a la conferència “Catalanisme Obert al Segle XXI”,

organitzada per la Fundació Catalunya Oberta.

Girona, 23 de Novembre del 2001.

Primera versió: 17 de Novembre del 2001

(*) Agraïixo els comentaris, el suport i la inspiració de Joan Oliver així com els comentaris de Josep Colomer, Sílvia Estrada, Joan Hortalà, Guillem López Casasnovas, Lluís Prenafeta, Francesc Sanuy, Antoni Soy.

«Es van reunir, doncs, els caps d'Israel i van anar a Ramà, on vivia Samuel i li van dir: “Tu ja ets vell i els teus fill no segueixen el teu exemple. Dóna'ns, doncs, un rei que ens governi”.

I, després de consultar amb Jeovà, Samuel els advertí: “el rei us prendrà els vostres fills i els destinarà als seus carruatges i els seus cavalls; us farà conreuar les seves collites i us farà fabricar les seves armes; us prendrà les filles per fer de perruqueres, cuineres i forneres; us prendrà els camps, les vinyes i les millors oliveres i les hi donarà als seus oficials i amics; us prendrà la **dècima part de les vostres collites i les donarà als seus funcionaris i servidors**; us prendrà els vostres millors servents, bous i mules i els farà treballar per a ell i us prendrà una **dècima part** dels vostres ramats; i vosaltres mateixos esdevindreu els seus esclaus. I llavors us lamentareu d'haver tingut un rei”.

El poble no va voler escoltar Samuel i va dir: “És igual. Volem tenir rei”.»

Primer Llibre de Samuel, capítol 8, versicles 4-19.

Antic Testament.

(1) Introducció.....	3
(2) Catalunya i els Determinants del Creixement Econòmic Segons els Estudis Empírics.....	4
(2A) Coses que Importen.....	4
(2B) Coses que No Importen.....	7
(3) El Gran Repte de Catalunya: El Dèficit Fiscal amb España	12
(3A) Definició del Problema	12
(3B) Els Efectes del Dèficit Fiscal Sobre la Taxa de Creixement.	15
(3c) Pseudo-Justificacions.....	21
(4) Possibles Vies de Solució.....	26
(4a) Esperar Alineacions Astrals Favorables	26
(4b) Independència.....	27
(4c) Federalisme Europeista Liberal.....	34
(4d) Un Problema de Tots els Catalans.....	41

(1) Introducció

Històricament el catalanisme ha estat un dels motors de la industrialització, el progrés i el creixement econòmic de Catalunya. I és per això que aquest mateix creixement s'ha convertit en una de les grans eines integradores del catalanisme: ser català, ser catalanista, ha sortit a compte des d'un punt de vista econòmic. D'això en podríem deduir que qualsevol proposta catalanista de futur ha de tenir el creixement econòmic com una de les seves prioritats.

Si analitzem la situació actual de l'economia catalana veurem que les coses van bastant bé. La nostra economia no està de crisi. Malgrat tot, són molts els dirigents polítics que descriuen la situació actual com la d'una enorme crisi. Són molts els líders d'opinió que prediquen un pessimisme i un derrotisme forassenyat. Potser en el fons aquesta visió reflecteix, precisament, la crisi del catalanisme que ha fet de la seva "superioritat" davant Madrid, un dels seus eixos vertebradors: i des d'aquesta perspectiva, el fet que nosaltres anem bé no és tan important com el fet que Madrid encara vagi millor. O potser hi ha la impotència de veure que no estem assolint el nostre potencial per culpa, en part, de les polítiques econòmiques que es porten des de la capital de l'estat. I al centre d'aquestes polítiques hi ha la del dèficit fiscal que Espanya imposa a Catalunya. Aquest dèficit és, al meu parer, el principal responsable de que la nostra economia no estigui assolint el seu potencial, el principal causant de que la nostra taxa de creixement no sigui tan alta com hauria de ser i l'única cosa que justifica el mirar amb recel el ràpid desenvolupament de Madrid.

Des de l'òptica econòmica, el Catalanisme ha de tornar a ser el motor del progrés i el creixement econòmic ha de tornar a convèncer a la major part dels nostres treballadors i empresaris, homes i dones, estudiants, joves i jubilats, consumidors i venedors, que ser catalanista surt a compte. Aquest treball intenta explicar perquè i intenta apuntar alguns eixos que ens podrien ajudar a aconseguir-ho.

(2) Catalunya i els Determinants del Creixement Econòmic Segons els Estudis Empírics.

(2A) Coses que Importen

El primer que m'agradaria fer és mirar la situació econòmica de Catalunya tot comparant-la amb la d'altres països d'arreu del món. Els economistes ens hem dedicat darrerament a estudiar els “secrets” del creixement econòmic, les condicions que garanteixen que l'economia d'un país pugui tenir una taxa de creixement econòmic saludable i que permeti el progrés continuat a llarg termini. Les metodologies utilitzades són, bàsicament, les de comparar econòmicament què fan i què han fet al llarg del temps els països que van bé amb què fan i què han fet els països que no van tan bé.¹

Val a dir que, des d'aquest punt de vista, les coses a Catalunya van força bé en bastantes dimensions. Per exemple, un dels determinants importants del futur econòmic del país rau en l'**educació** i, en aquest sentit, Catalunya té un sistema educatiu raonablement bo, tot i que es podria discutir si la tendència de la qualitat de l'educació “uniformitzadora” és bona o si la minsa inversió del 0.9% del PIB en universitats és suficient (sobre tot si la comparem amb l'1,6% del PIB que inverteixen en educació superior els nostres competidors de la Unió Europea.)

Un altre dels determinants importants és l'**estabilitat política** i **macroeconòmica**. En el tema de l'estabilitat política, Catalunya també treu molt bona nota i ho ha fet d'ençà del 1975 i, sobre tot, després del 1981. Pel que fa a l'estabilitat macroeconòmica, de moment, les coses també van bastant bé: per una banda, la política monetària està en mans del Banc Central Europeu que, se suposa, garanteix l'estabilitat nominal a mig i llarg termini. Per altra banda, els dèficits fiscals i l'endeutament de la Generalitat, tot i ser grans, es mantenen raonables dins del context internacional. Potser el tema que més ens hauria de preocupar és l'obsessió que el govern de Madrid té pel dèficit zero que pot acabar desestabilitzant les economies de totes les comunitats de l'estat ja que

¹ No faré aquí un resum detallat d'aquests estudis. El lector interessat pot trobar els principals resultats a l'article “The Determinants of Economic Growth: A Bayesian Averaging of Classical Estimates” de Xavier Sala-i-Martin, Gernot Doppelhoffer i Ronald Miller, *American Economic Review*, 2001.

les obligarà a reduir les despeses en temps de recessió per tal de mantenir l'equilibri pressupostari. I això no farà més que agreujar les crisis econòmiques i crear més inestabilitat macroeconòmica.²

Un tercer aspecte important que contribueix al creixement econòmic és la **pau social**. Gràcies a Déu, Catalunya també porta les coses bastant bé en aquesta dimensió. Potser les taques negres són algunes vagues salvatges que s'escauen a principi de les vacances (i que fan perdre milions d'euros al sector turístic) i els preocupants augments de la criminalitat i dels conflictes racials dels immigrants.

Un quart aspecte que afavoreix el creixement econòmic d'un país és la seva **obertura a l'exterior**. Les dades mostren clarament que els països que s'exposen a les forces de la **globalització** tendeixen a fer-se rics i els que es tanquen, a fer-se pobres. L'obertura a la globalització requereix cinc tipus de factors: (a) el **comerç** internacional, (b) l'adopció de **tecnologies** modernes, (c) els moviments de **capitals** internacionals i de les inversions multinacionals (és a dir, deixar que les empreses estrangeres inverteixin a Catalunya i fomentar que les catalanes inverteixin i siguin presents a l'exterior), (d) l'adopció de les noves xarxes de difusió **d'informació** (internet, telefonia mòbil, etc), i (e) el moviment de **treballadors**. L'economia i la societat catalanes estan bastant obertes a les forces dels mercats internacionals (al menys pel que fa referència als primers quatre aspectes de la globalització) i això les fa més fortes i més ben preparades per encarar el futur. L'únic punt on els catalans encara no estem massa "oberts" és el que fa referència a la mobilitat dels treballadors. I no em refereixo a que no estem massa oberts a què vinguin estrangers a treballar a la nostra terra sinó al fet que nosaltres mateixos no som pas massa movibles. Són molt pocs els catalans que decideixen anar a treballar a un altre país. De fet, són molt pocs els que decideixen anar a treballar a una altra comarca!. Aquesta manca de flexibilitat en el mercat laboral és important per aconseguir guanys de

² Un altre efecte pernicios de la política de dèficit zero és que, en èpoques de crisi, s'obligarà a les comunitats a sacrificar les inversions que no tenen efectes immediats a curt termini (com les infraestructures) i que sovint són les més importants per al creixement a llarg termini.

productivitat. De fet, potser és tan important i tan perjudicial com la inflexibilitat que es deriva de les lleis i les regulacions laborals.³

Un cinquè determinant de la taxa de creixement a llarg termini és la **inversió privada i la iniciativa empresarial**. Aquí, un altre cop, Catalunya ha fet i fa les coses bastant bé ja que el nostre país és ple de gent emprenedora i amb idees, i molta d'aquesta gent crea empreses, botigues, comerços i establiments de tot tipus, cosa que fa que la nostra societat sigui de les més dinàmiques d'Europa. Potser el principal problema que tenim en aquest capítol és el de la reduïda dimensió de les nostres empreses. És important que un país com el nostre tingui petites i mitjanes empreses que alimenten una classe mitja que garanteix l'estabilitat social i política. Ara bé, la manca de grans empreses i grans conglomerats catalans no ens ha de deixar de preocupar. Un país que camina només amb la cama de la petita i mitjana empresa és un país coix. La pregunta interessant és per què hi ha tan poques empreses catalanes "grans". És possible que un dels problemes sigui la falta d'ambició dels nostres empresaris per a fer el salt i passar a crear grans corporacions catalanes en lloc de quedar-se satisfets amb ser el cap d'una petita o mitjana empresa. No fa gaire vaig ser a un sopar amb empresaris del tèxtil de Sabadell. Els vaig argumentar que si entre tots ells formessin un gran conglomerat del tèxtil, segurament serien una de les primeres potències mundials del sector. Els vaig preguntar per què no ho feien. La seva resposta va ser gairebé unànime: tots ells preferien ser els amos o els presidents d'una petita empresa que el vicepresident d'una gran multinacional formada per la unió de tots ells. I, és clar, quan un no apunta amunt, mai no arriba amunt. Per a triomfar a la vida s'ha de fer allò que els anglosaxons anomenen "Think Big".

³ Potser un altre dels problemes que hi ha en aquest sentit és l'excessiu sentit de proteccionisme de la petita empresa Catalana. Si les nostres petites empreses s'acostumen a viure protegides sota les faldilles del papà govern (en aquest cas, el govern de la Generalitat), les coses els aniran bé a curt termini. Però a la llarga, deixaran de ser competitives i perdran tot el mercat, sobre tot si (com és de suposar) les autoritats europees acaben censurant al govern de la Generalitat per protegir la petita i mitjana empresa i interferir en la lliure competència de mercat. L'instint proteccionista del Govern (que ve alimentat pels vots que donen els petits comerciants i empresaris) pot estar perjudicant seriosament el país ja que impedeix que es creïn grans empreses catalanes multinacionals. Un dels atributs característics que normalment s'associen amb la nostra economia –l'existència dominant de la petita i mitjana empresa– pot acabar sent, en realitat, un dels nostres més grans problemes de cara a encarar el segle XXI.

Finalment, un altre dels determinants importants de la taxa de creixement d'un país són les **infraestructures públiques**. I aquí és on ens van pitjar les coses. Durant dècades, el govern central ha invertit sistemàticament menys a Catalunya del que seria desitjable donada la nostra població i el nostre nivell de renda, i això fa que ens trobem ara amb unes infraestructures del tot insuficients. La impossibilitat de poder volar directament des de Barcelona a CAP ciutat del continent americà (nord-americà o sud-americà) en els moments que escric aquestes línies, no fa més que reflectir el fet que l'aeroport de Barcelona no passa de ser un bon aeroport regional (això si, amb terra de marbre! El disseny que no falli mai!) i que les nostres infraestructures són del tot inadequades per afrontar els reptes econòmics del segle XXI.⁴

Que a finals de l'any 2001 encara no tinguem acabada la xarxa de metro Barcelona, que no tinguem CAP NI UN tren d'alta velocitat en el nostre territori (quan a d'altres països ja fa dècades que aquests trens hi circulen), que les xarxes de fibra òptica no arribin a la major part del país, que només poguem conduir des de la nostra capital cap a Europa per una sola autopista que es col·lapsa quan venen quatre turistes i per una carretera nacional que es col·lapsa encara que no hi hagin turistes, que encara haguem de canviar de via cada cop que els nostres trens han de passar per França o que no tinguem infraestructures per a que les nostres empreses puguin dedicar-se a la investigació i desenvolupament al mateix nivell que les dels altres països és una vergonya. Una vergonya que, a més, ens pot acabar sortint molt cara, ja que impedeix que el nostre potencial de creixement econòmic es realitzi. I això, poc a poc, ens empobreix.

(2B) Coses que No Importen.

Naturalment, hi ha molts factors que no són importants a l'hora de garantir el creixement econòmic d'un país. D'entre ells, n'hi ha tres que són especialment

⁴ El fet que l'aeroport de Barcelona sigui tan petit i ineficient explica perquè no hi ha cap companyia europea que vulgui tenir el seu segon "hub" a Barcelona. Tots sabem que ni Iberia ni els governs amb mentalitat radial que sempre hi ha a Madrid mai no voldran que Barcelona sigui un gran centre del transport aeri. Ara bé, el que alguna companyia estrangera agafi l'aeroport de Barcelona com a segon hub només depèn de la qualitat de les nostres infraestructures. En aquest sentit, el problema no és Ibèria sinó l'organisme que controla els aeroports de l'estat: AENA.

interessants perquè la major part dels analistes econòmics que ens rodegen i bona part dels nostres polítics no paren d'anunciar-nos, equivocadament, la seva importància.

El primer és el número de seus socials que un país o que la capital d'un país té. Durant els darrers temps, no parem de sentir les queixes dels que ens diuen que Catalunya “perd pistonada” . I perd pistonada, se'ns diu, perquè cada cop hi ha més empreses que traslladen llurs “**seus socials**” a Madrid. Aparentment, això és perjudicial per a l'economia catalana i el seu dinamisme i creixement.

La veritat és que jo no he vist mai cap estudi econòmic seriós que demostrï que les ciutats amb un major nombre (o amb un nombre creixent) de seus socials són més dinàmiques que les ciutats amb menys seus socials. És més, estic convençut que des del punt de vista econòmic, les parts més importants d'una empresa són els centres productius, els centres d'investigació i desenvolupament, els centres de marketing i distribució i no pas les seus socials. En aquest sentit, és possible que Catalunya estigui perdent pistonada, però si és així, no és pas per culpa de la pèrdua de seus socials. El que sí és cert és que la pèrdua de seus socials (però no només les seus socials sinó la pèrdua de negoci en general) podria ser el reflex d'una pobra infraestructura econòmica que no deixa que les empreses competeixin, produeixin i generin riquesa i llocs de treball en les mateixes condicions que ho poden fer a d'altres països o d'altres comunitats. La pèrdua de seus socials no és tan una causa com és un símptoma de que el futur pot no ser tan brillant com ens agradaria.⁵

Un segon factor que es tendeix a assenyalar com a important sense ser-ho és el de la **investigació i desenvolupament**, sobre tot en el camp de les noves tecnologies. Se'ns diu constantment que les nostres empreses inverteixen menys en I+D que les d'altres països europeus, que les nostres universitats generen menys patents, que la relació entre la universitat i l'empresa és més dèbil del que seria convenient. Per altra banda, se'ns diu

⁵ Aquest argument ignora l'impacte psicològic que el trasllat de les seus a Madrid té sobre tots aquells que viuen de la comparació constant de Barcelona amb la capital de l'estat, sobre tots aquells que es donaven cops de cap a la paret, devastats pel fet que les matrícules de Madrid anaven per la WK i les de Barcelona només anaven per UL. I en la mesura que hi hagi molts catalans que pensin així, el pessimisme regnarà sobre la nostra economia i això pot ser perjudicial. La manera de curar aquesta malaltia psicosomàtica no és lluitar contra les empreses que traslladen llurs seus sinó el donar-se compte que això no té cap efecte econòmic que sigui digne de menció.

que les noves **teories del creixement econòmic** demostren que la clau més important del creixement de la productivitat a llarg termini és el progrés tecnològic. I tot això és cert. El problema és que sovint es confonen els conceptes de “**creació** de tecnologies” amb “**l’adopció** de tecnologies” que s’han inventat a d’altres indrets del món. Per exemple, és sabut que durant el segle XX, molts països van poder progressar i assolir nivells de riquesa i benestar gràcies a l’electrificació de llurs empreses, llurs cases i llurs ciutats. Ara bé, per a gaudir dels guanys de productivitat que generava l’electricitat, cap d’aquests països va haver d’inventar-se-la de nou. De fet, l’electricitat va ser inventada i desenvolupada als Estats Units al segle XIX, però això no va impedir que els catalans i els ciutadans de dotzenes d’altres països del món sencera ens féssim rics gràcies a aquest invent. El què un país ha de mirar és de no quedar-se enrera en **l’adopció** de les noves tecnologies, i això no és el mateix que inventar-les.

Relacionat amb el tema de les noves tecnologies, cal emfatitzar també que l’obsessió que molts tenen per a ser capdavanters en aquests camps considerats “**políticament sexis**” ens pot fer perdre de vista que una gran part de la riquesa econòmica és generada, encara avui dia, pels **sectors tradicionals**. Malgrat ser líders mundials de comunicacions, els Estats Units són el primer productor agrícola del planeta. Malgrat ser l’estat que acull el famós Silicon Valley al qual dotzenes de ciutats de tot el món intenten imitar (algunes, com Barcelona, ho intenten fer per partida doble: una promoció per la Generalitat i l’altra per l’Ajuntament, la primera indústria de Califòrnia segueix sent el turisme. En aquest sentit, no ens ha de fer vergonya tenir, mantenir i fins i tot promocionar sectors que, tot i no ser “sexis”, ens donen més garanties d’èxit. Per exemple, Catalunya hauria d’imitar els estats nord-americans de Florida, Arizona o New Mexico, i intentar atraure el cada cop més gegantí negoci que generaran els **avis** europeus que busquen passar els anys de la seva jubilació en un lloc que combini bona climatologia que els permeti practicar activitats de lleure (com, per exemple, el golf), bons hospitals i bons metges que els garanteixin l’assistència en cas d’emergència, bon serveis de tot tipus (inclòs habitatges preparats per a llurs necessitats) i bones comunicacions amb els seus països d’origen que els permetin anar i tornar sense massa

problemes ni massa costos.⁶ El creixent número d'avis i la creixent renda de la què aquests avis disposaran fa pensar que ens apropem a una gerontocràcia on els negocis associats amb els jubilats acabin generant més diners que el “turisme de farra i els parcs d'atracció”. Un altre exemple seria el dels sectors que, per la seva natura, no necessiten que llurs professionals més qualificats estiguin localitzats a prop dels centres de producció (i això no només vol dir professionals que treballen des de casa seva sinó també coses com centres de disseny amb 100 empleats d'alt nivell). Aquests professionals voldran anar a viure a àrees atractives, modernes, ben comunicades i amb bons serveis que, a l'hora tinguin una cultura industrial. I en aquest sentit, Catalunya està en una posició envejable, gairebé única al món.

El tercer focus de confusió entre els analistes, i aquest és el punt més important, és el que fa referència a les **dimensions del sector públic**. Durant anys, els economistes s'han barallat i han discutit sobre quina hauria de ser el nivell dels impostos i quina fracció del PIB hauria de ser absorbida pel govern. Els economistes d'inclinació socialista tendeixen a defensar un govern que posi impostos elevats i que mantingui una despesa d'entre el 50% i el 70% del PIB. Els economistes de tarannà més liberal sempre han defensat un govern més petit, potser entre el 30% i el 40% del PIB.

Quan un analitza les dades i les experiències històriques, no està massa clar quina de les dues estratègies va millor per al creixement econòmic d'un país. Sembla cert que un govern massa gran (per sobre del 60% del PIB) no és bo per l'economia ja que sembla ofegar les empreses. De fet, els països que han tingut governs tan gegantins s'han fet enrera. Per altra banda, també és cert que països amb governs massa petits (diguem, per sota del 30% del PIB) no poden fer front a les infraestructures necessàries per a que les empreses i els ciutadans produeixin i treballin en llibertat. És a dir, una economia de mercat necessita la intervenció d'un govern en alguns aspectes claus (per exemple, cal que el govern garanteixi els drets de propietat a través d'una policia, un exèrcit i un poder judicial eficients, cal que forci la lliure competència de les empreses, que garanteixi la

⁶ En aquest sentit, Catalunya té un avantatge climatològic important sobre la major part del Nord d'Europa, però no sobre àmplies zones del Sud com Mallorca, Marbella o Benidorm. L'avantatge que Catalunya té sobre aquestes zones rau o ha de raure en una superior xarxa sanitària. Ja se sap que la sanitat és un dels serveis que més interessin als avis.

igualtat d'oportunitats i la protecció dels desprotegits i que reguli els mercats de béns problemàtics com els béns públics o els béns subjectes a externalitats). I, lògicament, per a portar a terme aquestes tasques cal recaptar uns diners a través dels impostos.

Però el que no està gens clar des del punt de vista empíric és el fet que un govern que gastí el 60% del PIB generi necessàriament millors resultats econòmics que un govern que gastí el 30% del PIB. **El què és important no és si el govern és gran o petit (dintre d'uns límits) sinó si ineficient o eficient.** És a dir, no és tan important que un govern sigui gran, com ho és que sigui bo. Hi ha exemples de països que, econòmicament, han funcionat força bé amb governs bastant petits (Hong Kong o els Estats Units en serien dos exemples) i exemples de països que han funcionat bé amb governs relativament grans (malgrat les reduccions impositives, Suècia, que segueix tenint un govern bastant gran i Noruega en serien dos exemples). També hi ha exemples de països amb governs grans que han estat grans desastres (en especial, aquells que han posat impostos excessius sense compensar amb contraprestacions a l'economia productiva) i països amb governs petits que també han estat grans desastres (aquells massa dèbils per a garantir ni tan sols els drets de propietat, la seguretat i la pau).

La raó per la qual la dimensió del govern pot no ser tan important com la gent predica és que els **governos eficients** tendeixen a gastar els seus ingressos de manera intel·ligent (seguretat, infraestructures, garantia de drets de propietat, pau social, etc), cosa que augmenta la productivitat de les empreses privades. Per altra banda, és un fet sabut que, per a finançar aquestes despeses, el govern ha de posar impostos i, quan més grans són aquests impostos, més distorsions es creen i menys productives són les empreses. Tenim, doncs, que, per una banda, un govern gran pot ser bo per l'economia si dedica la seva despesa a coses productives que augmenten la productivitat de les empreses i la taxa de creixement, però per l'altra banda pot ser dolent perquè per a finançar aquesta despesa necessita posar impostos elevats, i això tendeix a reduir la productivitat de les empreses i la taxa de creixement. Veiem que aquests dos factors tendeixen anul·lar-se mútuament, i és per això que no està clar que un govern més gran sigui millor...o pitjor.

Els problemes apareixen quan els governs malbaraten els impostos en activitats no productives (com són els subsidis atorgats per raons polítiques, la corrupció, l'excés de burocràcia, el nombre massa elevat de cotxes oficials, les empreses públiques

deficitàries i els regals als amiguets d'escola del president del govern) . Naturalment, el problema que presenta l'excessiva despesa pública improductiva és que també s'ha de finançar amb impostos. I els impostos distorsionadors són perjudicials per al progrés econòmic independentment de si la recaptació s'utilitza productivament o no. El què passa és que quan la despesa és productiva, els efectes perniciosos dels impostos es veuen compensats. Però quan la despesa és improductiva, només queden els efectes negatius.⁷

(3) El Gran Repte de Catalunya: El Dèficit Fiscal amb Espanya

(3A) Definició del Problema

Totes aquestes explicacions ens van molt bé per entendre el principal problema al què s'enfronta l'economia catalana en les properes dècades. De fet, ens van molt bé per entendre el principal problema que ha tingut l'economia catalana durant les darreres dècades: l'enorme **dèficit fiscal que la nació catalana manté amb l'estat espanyol**. I és que el dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya és, d'alguna manera, com la despesa pública improductiva ja que imposa els costos distorsionadors i perniciosos dels impostos sobre la nostra economia, però no ens compensa amb els beneficis que es derivarien d'una superior despesa productiva ja que aquesta desapareix de Catalunya i s'utilitza a d'altres indrets de l'estat espanyol.

Abans d'entrar a discutir i quantificar el problema, deixeu-me aclarir que quan parlem de **dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya**⁸ no ens referim al dèficit que manté el govern de la Generalitat (que és, més o menys, la diferència entre les seves despeses i els seus ingressos). El dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya és una cosa ben diferent.

⁷ La teoria econòmica que hi ha darrera d'aquests arguments pot ser trobada a Robert J. Barro, "Government Spending in a Simple Model of Growth", *Journal of Political Economy*, Octubre 1990, Robert J. Barro i Xavier Sala-i-Martin, "Public Finance in Models of Economic Growth", *Review of Economic Studies*, Octubre 1992 i al capítol 6 de Xavier Sala-i-Martin, "Apuntes de Crecimiento Económico", 2a edició revisada, Antoni Bosch Editor, 2000.

⁸ Per a una explicació senzilla del què és el dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya i per una anàlisi didàctica de les justificacions que sovint es donen d'aquest dèficit, veieu Ursula de Serrallonga, "El Dèficit Fiscal de Catalunya amb Espanya: Una Anàlisi Divulgativa", Pòrtic i Òmnium Cultural, 1999.

De tots és sabut que nosaltres, els catalans, paguem impostos a l'administració central. De fet, tots els pobles de l'Estat espanyol (exceptuant les comunitats forals) paguen impostos a l'administració central. El govern agafa els diners i els gasta de diferents maneres. Algunes d'aquestes despeses es fan a Catalunya. Entre aquests hi ha els diners que el govern central dóna al de la Generalitat per finançar el seu pressupost. També s'hi inclouen els diners que el govern de Madrid inverteix directament a Catalunya a través, per exemple, del Ministerio de Fomento o les pensions que els avis catalans reben de la seguretat social. D'altres despeses no es fan a Catalunya però beneficien els catalans. Un exemple d'això seria el salari del ministre de cultura: malgrat que el salari es paga a Madrid, en la mesura que el ministre fa una feina que ens "beneficia" tots, tots hem d'ajudar a finançar-lo. El mateix passa amb les despeses militars i moltes d'altres que s'han de fer a la capital de l'Estat, però que tots els ciutadans de l'Estat han de finançar de manera solidària ja que també se'n beneficien.

Un cop s'han produït tots aquests pagaments, no és forassenyat preguntar-se quants diners ha pagat Catalunya en impostos i quins serveis ha rebut **a canvi**. I quan dic "a canvi" cal recordar que l'única raó per la qual els ciutadans i les empreses d'un país paguen impostos és per a rebre serveis "a canvi" (malgrat que molts es pensin el contrari, els diners no són del ministre ni del govern sinó dels ciutadans que els han donat amb l'esperança de rebre serveis públics "a canvi") i els ciutadans tenim tot el dret a preguntar-nos què ha passat amb els nostres diners. La diferència entre tots els diners que els ciutadans de Catalunya paguen al govern espanyol i tots els diners que tornen a Catalunya, de manera directa o indirecta, és el que s'anomena balança fiscal de Catalunya en relació a Espanya. Quan Catalunya paga més del que rep, es diu que **Catalunya té un dèficit fiscal amb Espanya**.

Calcular la magnitud del dèficit fiscal català no és fàcil. I no ho és per dues raons. La primera és que el govern de Madrid no publica les dades fiscals, malgrat que hi ha resolucions del "Congreso de los Diputados" que l'insta a publicar-les. La segona dificultat és de caràcter tècnic. Com ja hem dit, una part de la despesa que "beneficia" els catalans no es fa directament a Catalunya sinó a Madrid, cosa que complica enormement els càlculs de la despesa territorial que correspon a Catalunya.

Aquestes dificultats no han impedit, però, que diferents economistes hagin intentat fer la feina que havia d'haver fet el govern de Madrid i hagin calculat el dèficit pel seu compte. El resultat curiós és que, malgrat emprar metodologies ben diferents, malgrat haver-ho calculat en anys ben diferents i malgrat haver estat fets per economistes ben diferents, la dimensió del dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya tendeix a situar-se sistemàticament al voltant del 8-10% del nostre PIB.⁹ És a dir, de cada 100 pessetes de renda generades a Catalunya, al voltant d'unes 10 pessetes marxen cap a Madrid **a canvi de res**. El darrer estudi seriós sobre el tema és el de López Casanovas i Martínez (2000) que estimen el dèficit fiscal per a l'any 1998. El resultat és el de sempre: el dèficit se situa entre el 8,37% i el 9,8% del PIB (depenent de com s'ajustin els costos diferencials, l'IVA i la seguretat social). Extrapolant aquests percentatges al darrer any fiscal (l'any 2000), doncs, el dèficit de Catalunya amb Espanya se situava per sobre del bilió i mig de pessetes.¹⁰

El fet que, any rera any, entre el 8 i el 10% de la riquesa que es genera a Catalunya desapareixi per les bones fa que els ciutadans de Catalunya tinguem, cada any, el 10% menys de diners disponibles per consumir. Això, de per sí, ja és problemàtic: la família típica catalana deixa d'ingressar una mitjana aproximada d'un milió de pessetes cada any! Però, encara que sembli mentida, aquest no és el problema principal. I la raó és que, en mantenir un dèficit fiscal amb Espanya, els catalans **paguem elevats impostos** (que afecten negativament a la nostra taxa de creixement com ja hem argumentat abans), **però no rebem a canvi totes les contrapartides en termes de despesa pública**

⁹ Curiosament, el 10% del PIB és exactament igual a la **dècima part** que **Samuel** va advertir que robaria el rei, segons la cita bíblica que encapçala aquest article. Un profeta que és capaç de pronosticar el futur amb precisió matemàtica amb més de dos mil·lenis d'anticipació és un profeta de veritat, i no com Nostradamus, que va fer prediccions imprecises, vagues i subjectes a l'arbitrària interpretació del lector.

¹⁰ Veure Guillem López Casanovas i Esther Martínez (2000) per al 1998. Barberan, Bosch, Castells, Espasa i Rodrigo, "*La Actuación de la Administración Pública Central desde la Perspectiva Regional: Las Balanzas Fiscales de las CCAA Españolas*" (1999) estimen que el dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya va ser, entre el 1991 i el 1994 d'entre el 8% i el 10%. El tema del dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya no és pas nou. En un article escrit a "*El Bien Público*" el 20 de Juliol de 1850 (fa 150 anys!) en Manuel Duran i Bas, un home d'ordre, assegurava que Catalunya aportava una sisena part dels ingressos de l'estat i que això era un 50% més del que li corresponia. Veure també el llibre de Ramón Trias Fargas, "*Crònica d'una Asfíxia Premeditada*" (1985).

productiva que, en situació normal, contrarrestarien els efectes distorsionadors i perniciosos dels impostos. En definitiva, **Espanya ens posa impostos a nivells europeus i, a canvi, ens obliga a viure amb infraestructures de nivells llatinoamericans!** No cal dir que, en no compensar els elevats impostos amb inversions públiques productives, els efectes perniciosos d'aquesta política fiscal sobre la taxa de creixement de la nostra economia poden ser extremadament importants. A la següent secció n'intentarem quantificar els costos.

(3B) Els Efectes del Dèficit Fiscal Sobre la Taxa de Creixement.

De seguida que la FCO em va demanar de fer el present estudi, vaig posar-me a fer estimacions econòmiques que em permetessin calcular els efectes que el dèficit fiscal que mantenim amb Espanya tenen sobre la nostra taxa de creixement. I la veritat és que les estimacions que vaig trobar generaven uns efectes tan grans que vaig pensar que els crítics m'acusarien d'haver-me-les inventat. En conseqüència, i amb l'objectiu d'evitar que se'm qualificués de partidista, vaig decidir cercar estudis fets per economistes no catalans de reputació mundial i utilitzar llurs estimacions sense que jo hagués de fer manipulacions econòmiques de cap mena. El millor estudi publicat sobre la relació entre les diferents variables fiscals d'un país i la taxa de creixement econòmic és el de William Easterly (Director del grup de Recerca sobre el Creixement Econòmic del Banc Mundial) i Sergio Rebelo (catedràtic i degà de la facultat d'economiques de la Northwestern University a Chicago).¹¹ Com era d'esperar, les estimacions d'aquests economistes mostren que una reducció del dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya tindria uns efectes més grans o més petits depenent (lògicament) de com s'utilitzessin els diners que fins ara anaven cap a Espanya i que, a partir d'ara, ja no hi anirien. Els efectes més grans s'obtindrien (també com era d'esperar) si els diners s'utilitzessin en **infraestructures de transports i comunicacions o en educació**. Els efectes serien menys importants si els diners es gastessin en **habitatge** o **sanitat** o si s'utilitzessin per a **reduir impostos**. Segons l'estudi de Easterly i Rebelo, els efectes serien nuls si els diners es

¹¹ Veure Easterly i Rebelo, "Fiscal Policy and Economic Growth: An Empirical Investigation", *Journal of Monetary Economics*, 417-458, Desembre 1993,

dediquessin a **subsidiar a l'agricultura o la mineria** o a finançar **empreses públiques deficitàries**.

El principal resultat d'aquest estudi és que **l'elasticitat de la taxa de creixement respecte de la inversió en infraestructures de transport i comunicació i educació és del 0.70 (amb una desviació típica de 0.25)**. L'elasticitat de la taxa de creixement respecte de la taxa impositiva és similar (tot i que la desviació típica és una mica més gran).¹²

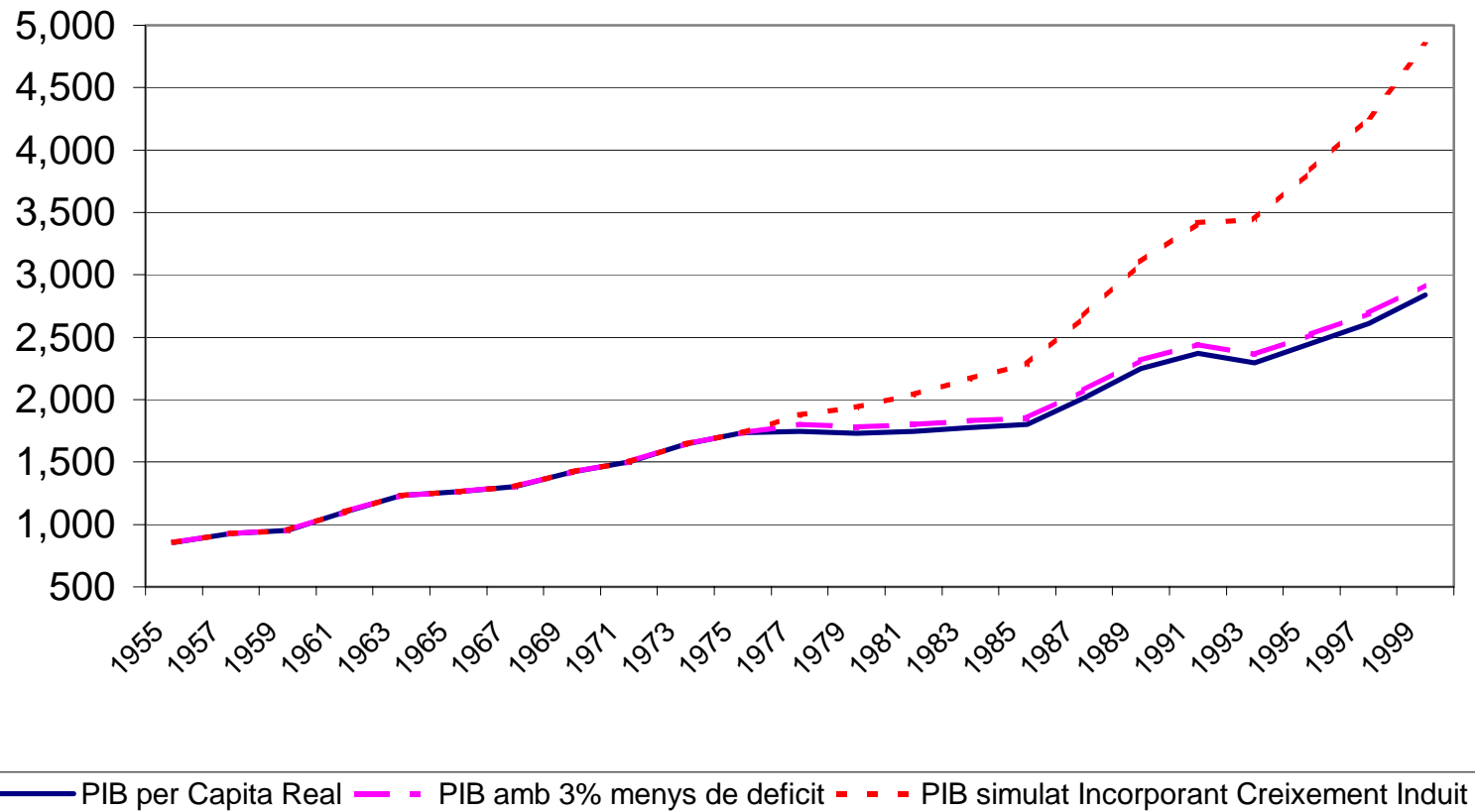
De manera planera, això vol dir que **podem assegurar amb un 95% de confiança que si el dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya es reduís en un 3% del PIB (és a dir, si passés del 8-10% del PIB al 5-7% del PIB, la qual cosa representaria que, als nivells actuals, es retornessin a Catalunya entre 400.000 i 450.000 milions de pessetes addicionals i cosa que implicaria el dèficit seguiria sent de prop d'un bilió de pessetes) i si aquests diners s'invertissin principalment en infraestructures de transport i comunicacions i en educació, la taxa de creixement ANNUAL de l'economia catalana augmentaria entre un 1,35% i un 2.85% amb un valor esperat de 2.1%**.

Amb l'objectiu d'entendre les implicacions de tots aquests números i totes aquestes estimacions, el gràfic 1 ens mostra l'evolució del PIB per càpita català d'ençà del 1955.¹³ La línia contínua de color blau mostra l'evolució que ha tingut el PIB en la realitat històrica en la què hem viscut. Veiem que, després d'un creixement constant entre el 1955 i el 1977, Catalunya va entrar en un perllongat període d'estancament que va durar fins el 1987. D'aleshores ençà, el creixement ha tornat a ser elevat gairebé de manera constant, amb l'excepció de la recessió de principis dels 90s.

¹² Veure Taules 4 i 5 de l'estudi de Easterly i Rebelo per a més detalls.

¹³ Les dades corresponen al PIB per càpita en pessetes constants del 1999 publicats per la Fundació BBVA. El Banco de Bilbao és l'única institució de l'estat que ha anat compilant la producció "provincial" de les províncies espanyoles des del 1955. Amb aquestes dades històriques es pot reconstruir la producció per persona del nostre país. Cal fer notar que el BBVA també disposa de les dades de renda per càpita (que inclouen transferències i pagaments d'una comunitat a l'altra; en aquest estudi utilitzo les dades del PIB i no les de la renda perquè les elasticitats estimades per Easterly i Rebelo fan referència al creixement del PIB). Ara bé, les estimacions pel que fa a la renda per càpita serien gairebé idèntiques a les mostrades pel PIB.

PIB Per Capita a Catalunya 1955-1999: PIB Real i PIB Simulat

A partir d'aquí, m'agradaria fer un experiment mental: "què li hagués passat a l'economia catalana si, en arribar la democràcia (moment en que es va instaurar un sistema fiscal modern i moment en què figura que les persones de totes les comunitats van passar a tenir mecanismes per expressar llurs queixes i llurs preocupacions), el dèficit fiscal hagués estat un 3% del PIB més petit del què ha estat en realitat. És a dir, si en lloc del 8-10% del PIB el dèficit hagués estat "només" del 5-7% del PIB. Proposo treballar amb una reducció del 3% perquè és una xifra moderada (tot i que a la secció següent argumento que, si Catalunya fos independent, aquest dèficit passaria a ser zero) i perquè després d'aquesta reducció encara es mantindria la contribució que Catalunya fa a Espanya com a regió relativament rica i com a regió relativament solidària. És més, un dèficit del 5-7% del PIB és més consistent amb els dèficits que mantenen algunes de les regions europees que gaudeixen d'un nivell de renda similar al nostre.

La línia de ratlles de color rosa fúcsia ens mostra el que hagués estat el PIB si, a partir de la introducció de la democràcia a Espanya, el dèficit s'hagués reduït en una quantitat equivalent al 3% del PIB i **si la devolució dels diners no hagués pas afectat la nostra taxa de creixement**. Sota aquesta hipòtesi, el nostre PIB per càpita al 1999 seria d'uns 2,9 milions de pessetes en lloc de 2,8 milions que teníem en realitat. Cada persona de Catalunya hagués guanyat, més o menys, unes cent mil pessetes anuals (unes quatre centes mil pessetes per una família mitjana de 4 persones).

La línia de puntets de color vermell ens mostra l'evolució simulada (és a dir hipotètica) del PIB per càpita si el dèficit fiscal hagués estat 3 punts percentuals més petit en relació al PIB d'ençà de la instauració de la democràcia i els diners alliberats d'aquesta manera s'haguessin invertit en solidificar les nostres infraestructures i el nostre sistema educatiu, cosa que hagués implicat una superior taxa de creixement. Les implicacions econòmiques del dèficit fiscal apareixen amb tota claredat. Sota aquesta hipòtesis el nostre PIB per càpita avui dia seria de 4,8 milions de pessetes en lloc dels 2,8 milions que tenim en realitat. Una diferència aproximada del 70%!! Dit d'una altra manera: en lloc de ser una comunitat que amb prou feines lluita per arribar a la mitjana de renda europea, el PIB per persona català seria un 171% el de la mitja Europea. **Això posaria a Catalunya en el quart lloc del rànking europeu** (darrera de Inner London

(Regne Unit) que té un 243% del PIB de la mitja europea, Hamburg (Alemanya) amb un 186% i Luxemburg amb un 176%, i just per davant de Bruxelles-Capitale (Bèlgica) amb un 169%, Wien (Àustria) amb un 163% i Oberbayern (Alemanya) amb 161%). La realitat, però, és ben diferent ja que Catalunya no és la quarta d'Europa sinó la quarta d'Espanya, per darrera de Madrid (110%), Navarra (106%) i Balears (101%).

La primera reacció que un té en veure aquests resultats podria ser la d'incredulitat: es podria pensar que els efectes sobre la taxa de creixement són massa grans.¹⁴ Ara bé, si mirem els efectes que sobre l'economia catalana van tenir les inversions que es van fer de cara als Jocs Olímpics de Barcelona 1992, la veritat és que els resultats exposats aquí no són pas inversemblants. Recordem que la inversió TOTAL a la Barcelona Olímpica va ser d'uns 800.000 milions de pessetes. Amb aquests diners es van fer estadis i poliesportius, però també les rondes, l'aeroport, autopistes i vies d'accés, la zona portuària de la ciutat (amb el port olímpic i el port vell com a joies més importants), es va construir la vila olímpica i es van netejar les façanes de nombrosos edificis. La riquesa que totes aquestes inversions van generar va molt més enllà dels 800.000 milions: el turisme, les convencions, les empreses i les visites de creuers que es van generar després del 1992 van contribuir al creixement de l'economia catalana (i no només barcelonina) durant gairebé 10 anys. Doncs bé, si una inversió de 800.000 milions de pessetes va generar tanta riquesa addicional, no sembla forassenyat pensar que la reducció del dèficit en 450.000 milions anuals i la subseqüent inversió dels diners en infraestructures a Catalunya, pugui augmentar la taxa de creixement en un 2.1% anual. Al cap i a la fi, tot i que és cert que els jocs olímpics van comportar propaganda gratuïta per tot el món, també és cert que **les inversions olímpiques es van realitzar una vegada**. En canvi, la reducció del dèficit en un 3% comportaria una inversió de la magnitud de la que es va fer durant les olimpíades...però en lloc de ser un cop a la vida, aquesta seria cada 2 anys i perpètuament!!!

¹⁴ Tècnicament, és possible que les estimacions de Easterly i Rebelo pateixin de l'anomenat "biaix d'endogeneïtat" resultant del fet que els governs tendeixen a fer inversions públiques quan anticipen que hi haurà creixement. En aquest sentit, no és que les inversions públiques generin creixement sinó que són la conseqüència del creixement anticipat. Tot i aquest argument economètric-teòric és plausible, crec que dona massa crèdit a la capacitat d'anticipar que tenen els governs i, per tant, no crec que sigui un biaix quantitativament rellevant.

Una altra manera d'avaluar la versemblança dels resultats és mirar les taxes de creixement resultants i notar que no són pas forassenyades. Per exemple, només mirant el gràfic 1, veiem que si en acabar la dictadura el dèficit fiscal hagués baixat en un 3% del PIB, aleshores les taxes de creixement que haguessin seguit hagueren estat més o menys les mateixes que hi havia abans (al gràfic 1, això es nota tot observant que la trajectòria del PIB simulat just després del 1977 segueix més o menys la trajectòria històrica i el pendent del PIB Català d'abans del 1977; és a dir, no hi ha un trencament en la línia), la qual cosa vol dir que les taxes de creixement són raonables, o si més no factibles. Per altra banda, l'espectacular boom econòmic que vam viure durant la segona meitat dels vuitanta i després de la crisi de principis dels noranta hagués estat encara més accentuat. Ara bé, tot i que les taxes de creixement que les simulacions impliquen per aquest període són elevades, però no més que les experimentades per una economia tan madura com són els Estats Units i substancialment per sota de les experimentades per alguns països asiàtics durant 40 anys o les experimentades per Irlanda durant la darrera dècada. Tenim, doncs, que les magnituds obtingudes estan dins del què és factible i dins del què s'ha observat històricament a d'altres països. Per tant, malgrat que la primer reacció podria ser d'incredulitat, un cop s'analitzen els resultats, cal arribar a la conclusió de què són enterament possibles i fins i tot raonables.

Un cop dit això, cal remarcar que les simulacions realitzades suposen que els diners que els catalans ens estalviàriem es dedicaran única i exclusivament a inversions productives del sector públic (principalment infraestructures de transports i comunicacions i educació). La realitat és, però, que si per algun atzar de la natura aconseguíssim aquesta reducció demà mateix, és més que possible que els nostres governants (com tots els governants del món!) utilitzessin part d'aquests diners a activitats no directament productives. Es podria argumentar que algunes d'aquestes activitats serien desitjables des d'un punt de vista d'equitat i justícia social (un exemple seria el donar pensions dignes als nostres avis) i algunes altres serien simple malbaratament de recursos (en una burocràcia excessiva, uns cotxes oficials més grans o uns subsidis a sectors que donen suport al partit que està al poder). Ara bé, siguin desitjables des d'un punt de vista social o no, la veritat és que aquest tipus de despesa no contribuirien a augmentar la taxa de creixement a llarg termini. En la mesura que aquestes despeses fossin importants, doncs,

les simulacions realitzades tendrien a exagerar els efectes que la reducció del dèficit tindria sobre la nostra renda per càpita a llarg termini.

(3c) Pseudo-Justificacions

Un cop vist el cost real de mantenir un dèficit fiscal als nivells actuals, cal preguntar-se quines són les justificacions que s'utilitzen per a seguir mantenint aquesta política econòmica tan perjudicial. La primera justificació que sovint s'utilitza és la de dir que totes les regions riques mantenen un dèficit fiscal dins dels seus països. Com que Catalunya és una regió rica dins d'Espanya, és normal que contribueixi més que les regions pobres. Al cap i a la fi, les altres regions riques d'Europa també ho fan! Tot i que aquest argument és cert, oblida que el que cal justificar no és tan l'existència d'un dèficit fiscal com la magnitud d'aquest dèficit. Dit d'una altra manera, si en lloc del 10% el PIB el dèficit fos només del 7% del PIB, Catalunya seguiria contribuint més que les altres regions de l'estat espanyol. La pregunta és, doncs, com es justifica el 10% en lloc del 7%? Si comparem les contribucions de Catalunya amb les de la resta de regions europees de renda similar, veiem que el dèficit fiscal català és altament exagerat.¹⁵

Una segona justificació sovint utilitzada és la que diu que “ens convé mantenir un dèficit fiscal per a finançar el superàvit comercial”. És a dir, que ens interessa regalar diners a les altres comunitats de l'estat espanyol, ja que d'aquesta manera ells ens compren productes a nosaltres i, al final del dia, hi sortim guanyant. No cal dir que aquest argument és absolutament erroni. Fa uns anys, en un debat sobre la justificació del dèficit fiscal a TV3 vaig utilitzar un exemple que, em fa l'efecte, mostra d'una manera clara que aquest argument és una fal·làcia com una catedral.¹⁶ “Imaginem que estem a una botiga de roba i, de sobte, entre un encaputxat amb una escopeta de canons retallats. El lladre es dirigeix a la caixa i li roba 10.000 pessetes. «Imaginem que aleshores agafa els diners i marxa corrents però, en lloc de desaparèixer, es fica a una cabina telefònica, amaga l'escopeta, es treu la caputxa i torna a la botiga. Aquest cop compra uns pantalons per

¹⁵ Veure Antoni Castells, “Les Relacions Fiscals de Catalunya amb Espanya”, publicat a *Catalunya i Espanya, una relació econòmica i fiscal a revisar*, Editat per Òmnium Cultural, Proa 1998.

¹⁶ Veure també el meu article del 31 de Març del 1999 a La Vanguardia.

valor de 10.000 pessetes. La propietària de la botiga truca a la policia i diu que li han robat 10.000 pessetes. Si la policia es creu els arguments que acabem de mencionar sobre la bondat de mantenir un dèficit fiscal per a què et comprin més mercaderies, li haurà de dir a la bona dona que és una exagerada i que el robatori, en realitat, no ha estat de 10.000 pessetes sinó de molt menys ja que s'ha de tenir en compte els guanys derivats de la venda dels pantalons. I la policia, lògicament, estarà equivocada: abans del lamentable i condemnable episodi, la senyora tenia 10.000 pessetes i uns pantalons. Després de l'episodi, tornava a tenir les 10.000 pessetes, però no tenia els pantalons. I com que el valor dels pantalons és de 10.000 pessetes, el valor del robatori és de 10.000 pessetes independentment de si el lladre torna per a gastar-se els diners robats o no!!!»

Aquest exemple senzill mostra exactament el que passa amb el dèficit fiscal. El govern de Madrid extrau el 8-10% del PIB de Catalunya a canvi de res. El valor de l'extracció és del 8-10% del PIB, independentment de si els espanyols es gasten els diners a Catalunya o no! Per tant, no es pot fer servir l'argument de que “ens interessa mantenir un dèficit perquè ens compren els nostres productes”. Si aquest argument fos cert, els empresaris de tot el món es passejarien per les cantonades regalant diners amb l'esperança de que aquests diners es gastin a llurs establiments, cosa que augmentaria les vendes. Lògicament, a cap empresari no li interessa fer això. I a Catalunya no li interessa augmentar les vendes a base de regalar diners en forma de dèficit fiscal.¹⁷

Una tercera justificació diu que els catalans tenim un deute històric amb Espanya, deute que hem de retornar. En aquest sentit, es diu que la indústria catalana es va desenvolupar al segle passat i principis d'aquest gràcies al proteccionisme del govern espanyol: *el govern espanyol tancava les fronteres i no deixava que els productes d'altres països europeus entressin al mercat espanyol, cosa que donava un privilegi als productes catalans. Gràcies a això, diria l'argument, la indústria catalana es va desenvolupar i Catalunya va adquirir un deute històric amb Espanya. El dèficit fiscal, diuen els defensors d'aquesta idea, és una compensació per aquest deute adquirit.*

¹⁷ Fins i tot en el cas que aquest argument fos acceptable (que no ho és), la seva validesa seria cada cop menor atès que els mercats dels empresaris catalans són, cada cop més, a Europa i a la resta del món i no pas a Espanya.

Desafortunadament, aquest argument tampoc justifica un dèficit fiscal actuals per diverses raons. Primera, és cert que la indústria catalana es va desenvolupar en l'època en què Espanya era proteccionista. Ara bé, això no vol dir que es desenvolupés gràcies al proteccionisme espanyol. De fet, moltes altres indústries de molts altres països es van desenvolupar just al mateix temps. Vol dir això que li deuen diners al govern espanyol? Segona, més important que les indústries que es van desenvolupar arreu del món, és interessant veure les que NO es van desenvolupar. Al cap i a la fi, el proteccionisme espanyol protegia tant els venedors catalans com els castellans o extremenys. Com és que a aquests d'altres indrets no es va desenvolupar la indústria tant com a Catalunya? No serà que, més que el proteccionisme del govern, el que va desenvolupar la indústria catalana va ser la iniciativa i la creativitat de l'empresari català i la força del treballador català? Si és així, a sant de què tenim un deute històric? Tercera, a més d'una política proteccionista, el govern espanyol de l'època tenia altres polítiques econòmiques, moltes de les quals perjudicaven ostensiblement Catalunya. Dos exemples són els elevats impostos de transmissions patrimonials i el favoritisme per grans indústries i monopolis que perjudicaven la petita empresa catalana. Potser en lloc de dir que la indústria catalana va néixer i créixer **gràcies** al govern espanyol hauríem de dir que ho va fer **malgrat** el govern espanyol. Quarta, ja hem assenyalat que és normal que Catalunya tingui un dèficit fiscal perquè és una comunitat rica. El que cal justificar és que el dèficit tingui les dimensions que té. Suposant que tinguem un deute històric, per què hem de pagar uns 1,5 bilions anuals i no 400.000 milions o 50 bilions? No es podria argumentar que amb un dèficit del 7% ja es retorna el suposat deute històric? Fins que no es mesuri correctament el presumpte deute històric no es pot dir quin és el pagament "just" que hem de fer per retornar el suposat deute i, per tant, aquest argument és poc útil com a justificació de la magnitud del nostre dèficit fiscal.

El quart argument utilitzat per justificar el dèficit fiscal és el de la **solidaritat**, aquest concepte que serveix per a legitimar totes les polítiques econòmiques que no tenen altra justificació. És possible que els catalans vulguin ser solidaris amb Espanya i és possible que sigui raonable que se'ns exigeixi un grau de solidaritat, simplement pel fet de ser espanyols. Un cop dit això, no sé si creure'm massa aquest argument perquè, si es tractés de solidaritat, el dèficit fiscal hauria d'anar-se reduint a mida que les regions

pobres d'Espanya es fan més riques i convergeixen no només cap a Europa sinó cap a Catalunya.¹⁸ La raó és que, suposo, cal ser cada cop menys solidari a mida que les regions s'aproximen al teu nivell de renda. Les dades, però, no mostren aquesta tendència del dèficit a fer-se petit: ja hem mostrat que el darrer estudi de López Casasnovas i Martínez amb dades de l'any 1998 mostra un nivell de dèficit similar al tradicional: entre un 8 i un 10%.

És més, les dades de l'informe mensual de Juny 2001 de la FUNCAS¹⁹ mostra un fet que no és pas consistent amb la redistribució solidària. A l'any 2000, el PIB per habitant de Catalunya era el 121,9% de la mitja espanyola. En comparació, el PIB per persona de Castella-Lleó era del 92,4%. Com que la riquesa generada pels Catalans era superior a la generada pels castellans, diria l'argument de la solidaritat, és normal que els traspassem una part del que nosaltres produïm amb l'objectiu que les rendes disponibles siguin més iguals (la catalana una mica inferior i la castellana una mica superior). Si mirem les mateixes dades de la FUNCAS, veiem que, un cop fetes les redistribucions pertinents, la renda per càpita de Catalunya passa a ser del 104,3% de la mitja espanyola. La sorpresa apareix quan veiem que la renda per càpita en poder de compra de Castella-Lleó passa a ser de 109,0%!! És a dir, **la redistribució no redueix una mica la renda catalana i augmenta una mica la castellana sinó que aconseguix que la renda castellana passi per sobre de la catalana!!!** Si la redistribució interregional es fa amb finalitats solidàries, com s'explica que, malgrat que el català típic produeix un 30% més de producte que el castellà típic, la seva renda per càpita sigui un 5% inferior? No serà que això de la solidaritat és un argument de butxaca que es fa servir sempre que es defensen situacions indefensables des de la racionalitat econòmica?

¹⁸ Amb això no vull dir que les regions pobres d'Espanya estiguin creixent "gràcies" a les redistribucions interregionals sinó que constato el fet que, durant els darrers anys, han crescut. De fet, diversos estudis empírics demostren que els "regals" a països com els que representen aquestes redistribucions poden alentir el procés de creixement econòmic a les zones que reben les donacions per la qual cosa, sense les donacions, la seva producció hagués pogut créixer encara més.

¹⁹ Fundació de les Caixes d'Estalvis Confederades. Les dades mencionades aquí es refereixen a les dues darreres columnes de la taula de la pàgina 48 de l'Informe Mensual del juny 2001.

Però, en qualsevol cas (i perdoneu la insistència) la pregunta important és la de la dimensió: per què la solidaritat imposada té la magnitud del 10% del PIB? No seria considerat “**solidari**” un dèficit fiscal del 5% o del 7% del PIB? Ja hem vist que la diferència entre l’un i l’altra és molt i molt important. Per tant, tots aquells que defensin l’existència del dèficit actual tot basant-se en la solidaritat han de demostrar no només que hi ha d’haver dèficit sinó que aquest ha de ser exactament del 10% del PIB en comptes del 7% o el 5% o fins i tot el 3%. I això, que jo sàpiga, no ha demostrat pas ningú!²⁰

Sigui com sigui, la història és la que és i això ja no es pot canviar. El que sí podem fer, el que sí que hem de fer, és mirar que la situació comenci a canviar de cara al futur. La pregunta crucial és si el dèficit fiscal continuarà tenint la magnitud que té perquè, si aquest és el cas, el nostre futur no es pot mirar amb massa esperança: el dèficit fiscal ofega la nostra economia amb impostos excessius i no la compensa amb infraestructures suficients. I arribats a aquest punt, potser és interessant recapitular sobre els nostres principals problemes econòmics assenyalats a la primera part d’aquest article. D’entre tots els problemes que hem assenyalat potser només la mentalitat geogràficament poc flexible dels nostres treballadors i la mentalitat de mira curta de la majoria dels nostres empresaris són problemes que no se solucionarien amb una reducció del dèficit fiscal. La resta (la creixent criminalitat i conflictivitat derivada de la immigració, l’obsessió de Madrid per l’equilibri pressupostari, la tendència a la baixa de la qualitat educativa i la poca inversió en educació universitària i, sobre tot, la manca

²⁰ Una pregunta interessant als defensors de la solidaritat és si volen solidaritat a curt o a llarg termini. És cert que si retallem el dèficit, la contribució catalana a Espanya baixarà a curt termini. Però és important recordar que, en augmentar la taxa de creixement de Catalunya, a la llarga, el número total de pessetes que van a Espanya serà superior! Per exemple, sota les hipòtesis que hem utilitzat per a fer les simulacions del Gràfic 1, el PIB agregat català el 1999 hagués estat d’uns 30 bilions. Noteu que si un dèficit fiscal del 7% del PIB quan el PIB són 30 bilions dóna una transferència neta cap a Espanya de 2,1 bilions, quantitat que és molt superior a la que es fa ara (un 10% d’un PIB de 16 bilions són només 1,6 bilions). És a dir, si el dèficit fiscal com a fracció del PIB hagués baixat al 7% a partir del 1977, les contribucions netes de Catalunya a Espanya haguessin baixat durant els anys 70s i 80s. Però ara serien molt més grans...i ho serien per sempre més. La pregunta que em faig és si aquesta estratègia seria considerada més solidària o menys solidària. No sé si hi ha algun expert sobre el tema de la solidaritat que pugui donar una resposta objectiva.

d'infraestructures) se solucionarien amb la reducció o l'eliminació del dèficit fiscal que mantenim amb Espanya.

(4) Possibles Vies de Solució

En aquesta secció apunto algunes vies de solució que s'han intentat o que es podrien intentar a partir d'ara. No són propostes de política econòmica de curt termini sinó estratègies de mig i llarg termini. De fet, ni tan sols són propostes. Són un conjunt d'idees, de pensaments fets en veu alta amb l'objectiu de provocar discussió, anàlisis i debat.

(4a) Esperar Alineacions Astrals Favorables

Una primera via de solució és la que el govern de la Generalitat ha intentat durant els darrers anys. Aquesta via consisteix a esperar que després de les eleccions estatals, cap partit no tingui majoria absoluta si no és amb el suport d'algun partit polític català. Quan les **conjuncions astrals** es donen, aleshores es pot fer pressió política per tal d'aconseguir que el govern de Madrid inverteixi a Catalunya el que li pertoca i redueixi d'aquesta manera el dèficit fiscal.

Aquesta estratègia és arriscada des de molts punts de vista. Primer, perquè depèn massa del que decideixen els votants de la resta de l'estat (si ells decideixen donar la majoria absoluta al PSOE o al PP, l'estratègia falla i fallaria encara que el 100% dels catalans votéssim al mateix partit catalanista). Segon, perquè no assegura que el què es pugui guanyar quan els partits espanyolistes no tenen majoria absoluta no es perdrà durant els anys en que els astres no estan ben alineats i donen la majoria absoluta a un partit anticatalà sigui del color que sigui (és més, la sensació negativa que ells tenen de ser "explotats" per la "minoria" quan un partit català és decisiu, els porta a buscar revenja en el mateix moment que deixen de dependre, per la qual cosa aquesta estratègia pot resultar contraproduent a la llarga). Tercer, per a que l'estratègia funcioni, cal que els nostres polítics (i potser més important, els nostres buròcrates encarregats dels detalls de les negociacions) estiguin suficientment preparats per a negociar i barallar-se amb els

professionals de la burocràcia i de la política que ells porten a la taula de negociació. Em fa la impressió (i això és només una impressió), que en més d'una ocasió ens han colat gols per l'esquadra sense que nosaltres ens adonem, simplement perquè els nostres negociadors no eren tan bons com hagués calgut.

En qualsevol cas, sigui aquesta o no una bona estratègia a nivell teòric, la veritat és que, a l'hora de la veritat no ha servit per a reduir les dimensions dels dèficits fiscals ja que les dades mostren que aquests NO tendeixen a decaure en els moments que govern de Madrid depèn dels vots d'algun partit català. De fet, el darrer estudi ampli que s'ha fet sobre el dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya (López Casanovas i Martínez (2000)) demostra que al 1998, el dèficit seguia representant entre 8% i el 10% del PIB. Després d'uns quants anys de tenir la paella pel mànec, el dèficit seguia impassible, com si fos una d'aquelles constants de la física quàntica, als nivells històrics que ha tingut d'ençà de l'any 1960.²¹

(4b) Independència.

Una segona (i la més dràstica) solució al problema del dèficit fiscal és el de la independència política. Es podria dir sense falta de la veritat que Catalunya manté un dèficit fiscal simplement perquè forma part d'Espanya. Es podria dir sense falta de la veritat que Catalunya té un dèficit d'infraestructures simplement perquè forma part d'Espanya. Es podria dir sense falta de la veritat que Catalunya té una renda per càpita un 40% per sota del seu potencial simplement perquè forma part d'Espanya. I, és clar, si els nostres problemes són causats pel simple fet de formar part d'Espanya, la primera solució que a un li passa pel cap és la de deixar de formar part d'Espanya!

Si Catalunya fos un estat independent, la problemàtica del dèficit fiscal desapareixeria automàticament i definitiva ja que els diners que el nostre govern recaptaria anirien únicament i exclusiva a satisfer les necessitats dels catalans. No cal dir

²¹ Cal advertir que aquestes dades encara no incorporen els resultats presumptament beneficiosos per a Catalunya del nou sistema de finançament aprovat al 2001. Existeix la possibilitat que, arrel d'aquest nou sistema de finançament, el dèficit sigui menor. Ara com ara, però, no hi ha dades que demostrin que això és cert...però tampoc hi ha dades que demostrin que no ho és.

que, des d'aquesta perspectiva, aquesta eventualitat seria molt beneficiosa per a la nostra economia. Tot i això, per alguna raó misteriosa, la paraula **independència** és com una mena de tabú entre els nostres polítics i els nostres creadors d'opinió. No sé si això és degut al mal record de la guerra civil o a que la majoria de catalans desitgen seguir lligats políticament a Espanya. No ho sé. El què sí sé és que aquest tabú permanent no és bo. Crec que un dels reptes del catalanisme polític del segle XXI és la desmitificació de la paraula "**independència**". És important que la paraula independència sigui pronunciada, de tant en quant, per gent respectable que, per entendre'ns, porta corbata .

A través de la història, els països s'han fet i s'han desfet i les fronteres s'han dibuixat i s'han desdibuixat principalment com a conseqüència de les guerres i les invasions: els grans imperis es van formar després de grans invasions, i es van desintegrar després de grans guerres d'independència. Malgrat que la **democràcia** s'ha introduït de manera generalitzada a una part substancial de països del nostre planeta, el tractament de les fronteres segueix sent el tradicional: en general, només s'accepten canvis a través de la violència i de la guerra.²²

Aquesta mena d'esquizofrènia és incomprendible des d'un punt de vista civilitzat. M'explico. Si ens visités una persona d'una altra galàxia i ens preguntés com prenem decisions els terrícoles, li diríem que per a decidir els nostres governants, votem i la majoria guanya; per decidir les nostres lleis, votem i la majoria guanya; per a decidir els nostres pressupostos, votem i la majoria guanya; per decidir els membres del tribunal constitucional, votem i la majoria guanya. I si, de sobte, el nostre interlocutor intergalàctic s'aturés davant d'un mapa del món, on els diferents països estan dibuixats de diferents colors i ens preguntés si les línies de color vermell que representen les fronteres també les decidim tot votant i respectant la voluntat de la majoria, nosaltres ens veuríem a dir, "Això sí que no! Aquestes línies només es poden canviar a bufetades!". Davant d'aquesta sorprenent resposta, el pobre home es quedaria de color verd (si és que aquest no era ja el seu color original).

²² El divorci pacífic de Txecoslovàquia en dues repúbliques (la república Txeca i la república Eslovaca) és un exemple excepcional. La desintegració de l'imperi soviètic i el de l'esperpent iugoslau són dos exemples addicionals de separació recent de països, tot i que aquests no han estat del tot per la via pacífica ni democràtica sinó que han estat més aviat el resultat del col·lapse d'uns estats que no anaven enlloc.

No cal dir que aquesta esperpèntica situació és una relíquia de la història que cal anar eliminant. La decisió de pertànyer a un estat determinat hauria de ser tan democràtica com la resta de decisions polítiques que ens permeten viure en llibertat. És a dir, cal desmitificar i cal treure les tonalitats negatives del concepte d'**autodeterminació**.

Fa un parell de dècades, la paraula “divorci” era un tabú que només tenia connotacions negatives i condemnables. Poc a poc, la introducció del concepte de separació al nostre lèxic i la seva aplicació normal a la nostra vida quotidiana ha fet que molts matrimonis que no anaven enlloc se separessin. I això ha permès el retorn a la felicitat de, com a mínim, un dels components de la parella... i sovint dels dos! Potser més important, l'amenaça de la possibilitat de divorci ha reduït les actituds violentes, amenaçadores i explotadores de molts i molts marits violents, amenaçadors i explotadors que sempre s'havien cregut en el dret de decidir sense tenir en consideració ni els sentiments ni la voluntat de la dona.

De la mateixa manera, la possibilitat de poder decidir, de determinar, el futur d'un país pot, per una banda, augmentar la felicitat, la riquesa i el benestar dels seus ciutadans i, per altra banda, pot pacificar actituds violentes, amenaçadores i explotadores d'aquells que prenen decisions sense parar-se a considerar ni els sentiments ni la voluntat d'aquell poble al qui maltracten. És a dir, **els catalans no hauríem d'aguantar ni les contínues impertinències, ni les postures intransigents, ni les polítiques econòmiques nefastes (entre les que destaca el dèficit fiscal) simplement perquè la paraula “independència” és tabú.**

En un món hipotètic on els pobles decidissin lliurement l'estat al que pertanyen, la població hauria de prendre la decisió de separar-se tot **comparant els beneficis de fer-ho amb els costos** (i val a dir que ni els beneficis ni els costos serien purament econòmics!). **A favor** de la unitat d'Espanya, caldria posar-hi els avantatges que, per a una part de la població hi ha en sentir-se identificada culturalment, històricament, esportivament o sentimentalment amb aquell país. Un altre factor favorable (aquest és més econòmic) és que la pertànyer a un estat més o menys gran és beneficiós perquè es poden aprofitar els mateixos béns públics (exèrcit, ambaixades, ministeris, etc) que, altrament, s'hauríem de pagar per duplicat. Un tercer factor favorable a formar part de l'estat espanyol és el fet que té un mercat més gran. És a dir, es podria dir que la dependència política és desitjable

si, a canvi, les nostres empreses tenien accés al mercat espanyol. L'evolució de l'economia mundial fa que aquest benefici de formar part d'un estat com l'espanyol s'estiguin esvainent ràpidament. La globalització fa que els mercats més importants d'un país no siguin necessàriament els de l'estat al què pertany. Els mercats de les empreses catalanes poden ser els europeus, els nord-americans o els xinesos, sense que això impliqui que Catalunya hagi de passar a formar part d'aquells estats. O, dit d'una altra manera, la desitjabilitat d'una Catalunya independent d'Espanya cada cop té menys a veure amb si els nostres principals mercats són els espanyols ja que, en un món sense proteccionisme econòmic, els mercats i la dependència política són dues coses totalment independents.²³

En aquest sentit, seria important començar a pensar i discutir estratègies per aconseguir convèncer a la Unió Europea per a que faci pública la seva voluntat d'acceptar una possible Catalunya independent com a membre. **Si la UE fes un comunitat garantint que una Catalunya independent no tindria cap problema per seguir sent membre de la Unió** (com tampoc no ho tindria cap altre regió europea que ho desitgi), **el procés d'independència seria més senzill i, sobre tot, més desitjable**. Lògicament, aconseguir una garantia d'aquest tipus no serà fàcil ja que el govern espanyol farà tot el possible per evitar-ho, però potser pagaria la pena pensar sobre com aconseguir-ho.²⁴

Un quart factor que juga a favor de la unitat d'Espanya és que la gent té tendència a preferir el *Status Quo* i a defugir de grans novetats i grans canvis que comporten o poden comportar grans incerteses. I com que la Catalunya actual està, per bé o per mal, enquadrada dins d'Espanya, la possible independència representa un canvi i una incertesa massa grans com perquè sigui desitjable portar-la a terme. En aquest sentit, la gent haurà d'estar molt cansada abans no decideixin provar una altra cosa.

²³ L'article d'Alberto Alesina, Enrico Spolaore i Romain Wacziarg publicat a *American Economic Review* al desembre del 2000 mostra que, a mida que les economies s'han anat obrint, el nombre de països que han esdevingut independents ha anat augmentant i les dimensions d'aquests països s'han anat reduint.

²⁴ La importància de seguir estant integrat econòmicament va quedar clara al darrer referèndum sobre la independència del Quebec on el debat es va centrar sobre la pregunta de si un Quebec independent podria o no seguir formant part del NAFTA. La resposta crucial per a l'èxit econòmic d'un Quebec independent és, no cal dir-ho, que si.

Els **aspectes negatius** de pertànyer a Espanya també són variats. Per una banda, cal dir que les preferències de molts catalans poden ser i són diferents de les dels espanyols: nosaltres volem parlar en català, ens sentim més identificats i solidaris amb la gent de la nostra terra que no pas amb la gent de la seva terra, volem que la gent sàpiga que som catalans tot portant una identificació a la matrícula, volem poder volar a les capitals del món sense haver de passar per Madrid, volem tenir trens d'altra velocitat per anar cap al nord i no cap al sud, ens agraden uns espectacles culturals i artístics diferents i fins i tot ens agrada una programació televisiva diferent. Un altre aspecte negatiu de pertànyer a Espanya (o a qualsevol altra país més gran que Catalunya) és que molt sovint hi ha polítiques que s'apliquen uniformement a la totalitat de la població, i quan la població és molt heterogènia, és bo que la dimensió de l'estat sigui el més petita possible (per exemple, un decret d'humanitats igual per a tothom pot no fer-nos contents; un altre exemple, una política lingüística a Europa que només defensa el castellà pot no fer-nos contents; més exemples, els catalans podem voler gastar més diners en hospitals i aeroports i els extremerys poden preferir gastar-los en subsidis agrícoles i escoles bressol). Un tercer aspecte negatiu de pertànyer a Espanya és el sentiment de que les decisions del govern de Madrid es prenen ignorant sistemàticament la nostra voluntat i, fins i tot, de vegades sembla que estan preses amb la voluntat de ferir-nos. Un exemple significatiu, emblemàtic i conegut el tenim en la frase despectiva del president Aznar quan va dir que no podia perdre el temps parlant de "chapas" quan se li va preguntar què pensava de la reivindicació d'alguns catalans de portar el distintiu català a les matrícules (cosa que no sembla forassenyada atès que les comunitats d'altres països de la Unió Europea el porten!).

Finalment, tornem a tenir el tema del dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya. Si tinguéssim el dret decidir el nostre propi destí, lògicament no decidiriem llençar entre el 8 i el 10% del nostre PIB a les escombraries cada any (cosa que, a la pràctica és el que succeeix amb el dèficit fiscal). És a dir, a l'hora d'avaluar els costos i els beneficis de la dependència i la independència, els nostres ciutadans hauríem de posar a la part negativa de la balança proespanyola els enormes costos que els nostres treballadors, les nostres empreses i la nostra economia pateixen pel fet de mantenir un dèficit fiscal exagerat. Quan els nostres empresaris vegin que els seus beneficis serien molt superiors si

Catalunya fos independent, quan els nostres treballadors vegin que els seus salaris serien dels més alts d'Europa si fóssim independents, quan els nostres consumidors vegin que el seu poder adquisitiu podria haver estat un 70% més gran que l'actual si el nostre país no hagués estat integrat políticament a Espanya, aleshores potser deixaran de veure amb tanta nostàlgia els beneficis de ser espanyols.²⁵

Com deia Ramon Trias Fargas, “els catalans no serem independents si no ens hi obliguen”. Doncs bé, es podria dir que les extravagants polítiques fiscals dels successius governs de Madrid envers Catalunya ens estan obligant, com a mínim, a començar a pensar sobre el tema.²⁶ El catalanisme polític del segle XXI no hauria de tancar la porta a la cerca de la independència econòmica per la via democràtica. Potser aquesta és una opció que ara es veu com a radical. Potser aquesta és una opció que, cas de votar-se ara mateix, no guanyaria. Potser aquesta és una opció que no s'ha d'emprar si no ens obliguen. Però és una opció, i com a tal, cal que no sigui amagada i cal que no sigui considerada tabú pels nostres líders polítics, intel·lectuals i creadors d'opinió. Cal que la gent del carrer en parli i que la paraula independència no els faci mal a les orelles cada cop que la senten. Cal que la gent sàpiga que la independència hauria de ser una opció. Una opció que potser ells no triarien ara com ara, però una opció tan racional com qualsevol altra. Al cap i a la fi, és possible que a la llarga sigui l'única solució que ens sigui beneficiosa. Una solució que ens estan obligant a posar sobre la taula.

A l'enquesta del CIS publicada al març del 2001, (www.CIS.ES. Estudio 2410. Marzo 2001), la pregunta 25 diu:

²⁵ Això no vol dir que, en cas de ser independent, Catalunya podria dedicar entre el 8 i el 10% del seu PIB que ara paga en concepte de dèficit fiscal a fer infraestructures i a la despesa social per a catalans. Lògicament, caldria tenir en compte que la independència comportaria una sèrie de despeses públiques (com serien per exemple, les ambaixades i el cos diplomàtic) que s'haurien de pagar. Per altra banda, també cal tenir en compte que els ingressos addicionals d'un hipotètic govern català independent no només serien el 8-10% del dèficit fiscal sinó tota els ingressos fiscals que, en l'actualitat, el govern de Madrid recapta a Catalunya (cosa que s'aproxima més al 50% del nostre PIB).

²⁶ Les actituds autoritàries d'alguns dirigents espanyols també poden estar contribuint bastant al desig de molts dels nostres ciutadans de deixar de pertànyer a un estat els dirigents del qual els maltracten, els menyspreuen i sovint fins i tot els insulten sistemàticament.

“Personalmente ¿estaría usted a favor o en contra de que Cataluña fuera independiente?”

Resposta:

A favor	35.9
En Contra	48.1
NS	13.3
NC	2.8

La part interessant de l'estudi apareix a la pregunta següent, la 26, que diu:

“¿Y cree que si Cataluña fuera independiente, se viviría mejor, igual o peor que hasta ahora?”

Resposta:

Mejor	27.7
Igual	24.5
peor	23.6
NS	23.2
Nc	1.1

Veiem, doncs, que una majoria, petita però majoria, de catalans està convençut que la independència seria un bon negoci, però tot i així no es decideix a apuntar-s'hi. Seria important seguir insistint en els guanys econòmics que es derivarien de la independència (guanys que molts ciutadans ja entenen) i a l'hora incidir en els altres aspectes que preocupen a la població que, malgrat veure que hi sortirà guanyant des del punt de vista econòmic –és a dir, que SURT A COMPTE!- no es llença a demanar la independència. En aquest sentit, seria important que el catalanisme polític comencés a educar a la gent sobre el fet que la independència no vol dir violència ni anar enrera i que pot comportar guanys econòmics importants.²⁷ Per abundar sobre aquest aspecte, potser

²⁷ Hi ha qui argumenta que parlar d'independència a l'actualitat és anar contracorrent perquè la tendència, la moda, és anar cap a la integració. És cert que la tendència és anar cap a la integració. Però la gent que utilitza aquest argument en contra de la

seria convenient estudiar i divulgar els detalls de com alguns països han arribat a divorcis pacífic i democràtics. L'exemple potser més interessant seria el de l'antiga Txecoslovàquia que es van dividir pacíficament l'1 de gener del 1993 per a convertir-se en repúbliques de Txèquia i Eslovàquia.

(4c) Federalisme Europeista Liberal

Una tercera via a seguir seria la de reduir les dimensions del dèficit fiscal a base de **reduir les dimensions dels governs estatals actuals**. La idea és la següent. És normal pensar que un dèficit fiscal gran només és possible si els impostos i la despesa són elevats: quan més recaptació fiscal hi ha, més fàcil és desviar diners d'unes zones de l'estat cap a d'altres. És a dir, els dèficits fiscals com els que pateix l'economia catalana en l'actualitat són més fàcils de mantenir si la recaptació impositiva del govern central és elevada (noteu que en el cas límit en què el govern no recapta impostos, el dèficit fiscal de Catalunya amb Espanya ha de ser necessàriament zero ja que ningú no et pot prendre els diners de la recaptació impositiva si no hi ha recaptació impositiva!).

Tenim, doncs, que si es decidís de reduir els àmbits de la intervenció del govern central en l'economia, els impostos haurien de baixar i, en conseqüència, la quantitat dels nostres diners que van a Madrid a canvi de res, també baixaria. Tot això tindria tres efectes sobre la nostra taxa de creixement a llarg termini. Per una banda, la reducció de la despesa tendria a rebaixar els serveis públics i les inversions en infraestructura (lògicament, baixarien tan les que fa l'estat directament a Catalunya com les que fa la Generalitat amb els diners que li "dóna" el govern central), cosa que perjudicaria la nostra economia. Per una altra banda, però, la reducció dels impostos permetria augmentar la rendibilitat de les nostres inversions, cosa que fomentaria el nostre

independència confon la **integració econòmica** amb la **política**. El món va cap a una cada cop més gran integració econòmica. I si Catalunya fos independent hauria d'estar totalment integrada en les estructures econòmiques i financeres mundials. Sobre això no ha d'haver-hi cap dubte. El que **no és tan cert és que la tendència mundial sigui a la d'anar vers una major integració política**. De fet, la realitat és exactament la contrària: si mirem el número de països existents al planeta terra després de la segona guerra mundial, veurem que el número no ha parat d'augmentar: al 1946 hi havia 74 països mentre que, en l'actualitat el número total de països puja a 191. Qui digui que el procés de **desintegració política** va contracorrent està, doncs, manipulant la veritat.

creixement econòmic. Aquests són els dos efectes contraposats que hem mencionat a la primera part d'aquest article.

Si, a sobre d'aquests efectes “tradicionals” que apareixen a les economies normals, hi afegim el fet que un govern més petit anirà associat necessàriament amb un dèficit fiscal més petit, aleshores apareix un tercer element que va únicament en la direcció d'augmentar el benestar dels catalans ja que una reducció del dèficit fiscal només té efectes positius sobre la nostra taxa de creixement. Dit d'una altra manera, si des de Catalunya es fomenta l'aprimament del govern, és possible que, **de retruc**, el dèficit fiscal es redueixi i la nostra taxa de creixement augmenti.

El foment de la reducció de les dimensions del govern central ha de tenir, crec, tres components. És a dir, donat que moltes de les activitats que avui dia porta a terme el govern central són necessàries i algú les ha de portar a terme, cal proposar el trasllat d'aquestes funcions a tres tipus d'institucions diferents: El govern de la **Unió Europea**, els governs de les **comunitats autònomes** i el **sector privat** (empreses i institucions cíviqes). Encara que l'objectiu final sigui la reducció del dèficit, aquesta reducció vindrà com a conseqüència de guanyar el debat intel·lectual que mostri que “és millor que l'activitat X la porti a terme el govern europeu, que l'activitat Y la porti a terme el govern local i la Z la porti a terme el sector privat”. Per això, caldrà buscar complicitats a tres bandes amb **europeistes**, amb **federalistes** i amb **liberals**. Dit d'una altra manera, el catalanisme ha de ser europeista (que ho és molt), ha de ser federalista (que no ho és tan com caldria) i ha de ser liberal (que no ho és gens).

En primer lloc, no és difícil argumentar que, avui dia, alguns dels estats actuals són massa petits per algunes coses, i massa grans per a d'altres. La raó per la qual les dimensions dels estats no són les més convenients és que no han estat triades d'una manera racional i intel·ligent sinó que són fruit dels atzars (militars) de la història. No cal ser massa agut per veure que l'estat espanyol és massa petit (com també ho és el francès o l'italià, per posar dos exemples que també ens són propers) per afrontar els grans problemes globals de l'actualitat que van des del **terrorisme internacional**, la **globalització** econòmica, la **defensa militar**, la legislació que afecta els grans **moviments internacionals de capitals** i les **transnacionals**, l'**emigració**, la **salut pública** o el **deteriorament ecològic** i el **canvi climàtic**. Durant els darrers temps ha

quedat palès que els governs estatals actuals són incapaços d'afrontar aquests i d'altres problemes per sí sols. En conseqüència, és desitjable que institucions supraestatals com l'OTAN, les Nacions Unides, i sobre tot, la **Unió Europea** juguin un paper cada cop més important en perjudici d'uns governs estatals que han quedat massa petits davant la magnificació de les principals problemàtiques que ens afecten. En aquest sentit, no ha de ser difícil buscar la complicitat d'aquells ciutadans, polítics i intel·lectuals espanyols que busquin honestament trobar solucions als grans problemes als que ens enfrontem i ens seguirem enfrontant durant el segle XXI.

Cal dir que si això es fa bé, hi haurà molts ciutadans, polítics i intel·lectuals espanyols que ho trobaran fantàstic. I ho dic perquè el govern espanyol ja ha perdut algunes competències importants en favor del govern europeu i no només no hi ha hagut queixes sinó que alguns polítics han tret pit per haver aconseguit una fita tan important. Un exemple recent el tenim en la pèrdua de les competències monetàries per part del Banco de España en favor del Banc Central Europeu i la consegüent desaparició de la pesseta: qui hagués dit fa només uns anys que els hereus del franquisme permetrien que això passés i, no només això sinó que, a sobre, es passejarien pel món posant-se una medalla que els premia per ser el govern que ha presidit l'enterrament de la pesseta! El més sorprenent és que aquesta eliminació de la moneda pròpia, l'estat espanyol ha perdut una bona font de recaptació fiscal...i no hem sentit ni una queixa!²⁸ En aquesta línia, el catalanisme hauria d'apuntar-se i hauria de promoure totes les iniciatives europees que tinguessin propietats similars. Un aspecte destacable aquí seria, lògicament, el de l'europeització de les tasques de solidaritat i redistribució.

El catalanisme busca i ha de seguir buscant un **govern central europeu fort**. L'aspecte important que cal recordar és que ha de donar suport a una **substitució** de tasques i no pas una **superposició** de tasques on el govern europeu només un nou estrat administratiu que se suma als molts estrats dels quals es compona el nostre sector públic actual (que inclou els ajuntaments, els consells comarcals, les diputacions provincials, els

²⁸ La pèrdua de la capacitat de portar a terme una política monetària i d'imprimir diners comporta una pèrdua de recursos per part del govern central, els recursos corresponents a l'impost inflacionari o de senyoriatge. Es calcula que la recaptació fiscal corresponent a aquest impost se situa (depenent de la taxa d'inflació) entre un 1% i un 5% del PIB.

governos autònoms, el govern central i les autoritats de la Unió Europea).²⁹ Cal buscar complicitats entre els europeistes convençuts d'Espanya i Europa per aconseguir que tota competència addicional guanyada pel govern central europeu vagi acompanyada d'una retallada equivalent de les competències del govern central espanyol (cosa que sovint no ha passat fins ara ja que Europa s'ha anat construint **a sobre de i no pas en lloc de** les estructures burocràtiques dels estats existents).

En segon lloc, tampoc no és difícil argumentar que els estats actuals són **massa grans** a l'hora de tractar problemàtiques que afecten a conjunts particulars de ciutadans. És a dir, hi ha molts problemes, que per a ser solucionats, requereixen que el govern estigui molt més a la vora dels ciutadans que no pas ho està el govern de Madrid. I això és cert per a la gent de Catalunya, però també és cert per a la gent de Galícia, del país Valencià o Andalusia. Al cap i a la fi, tots nosaltres volem tenir el dret de tenir un aeroport a la vora de casa en lloc d'haver de volar a Madrid, tots nosaltres volem el dret a triar si volem tenir teatres, òpera i museus públics, tots nosaltres volem el dret a triar les assignatures que s'ensenyen a les nostres escoles (i, alguns de nosaltres, també volem triar la llengua en la que s'ensenya), tots nosaltres volem triar si els nostres diners s'inverteixen en escoles, en hospitals, en carreteres o en poliesportius. I el fet que la població de les diferents comunitats sigui ben heterogènia vol dir que les diferents comunitats triaran diferents maneres de gastar els diners. Els que tinguin més avis potser triaran una millor sanitat pública i l'accés gratuït a les medicines, els que tinguin més nens triaran tenir més escoles i més guarderies, els que tinguin més joves triaran una despesa universitària superior, els que depenguin del turisme o tinguin més empreses internacionals triaran gastar els diners en un aeroport més gran que permeti més vols transoceànics. Però el més important de tot és que si aquestes decisions es prenen centralment, segurament acabaran sent massa uniformitzadores i no satisfent a ningú. En aquest sentit, s'ha de buscar la complicitat de les altres comunitats autònomes per a descentralitzar el poder d'una manera molt més sistemàtica. Moltes d'elles s'hi avindran, perquè la seva problemàtica és similar a la nostra. No hem de reivindicar directament la

²⁹ I ara que toquem el tema, tampoc no estaria malament que alguns d'aquests estrats administratius intermedis –alguns dels quals semblen haver estat creats o mantinguts amb finalitats partidistes- desapareixessin amb l'objectiu de reduir les càrregues impositives dels nostres ciutadans, però això és tema d'un altre debat.

reducció del dèficit fiscal (ja que si ho fem així, les comunitats que tenen superàvit sempre s'hi oposaran). El que hem de reivindicar és la descentralització de l'estat. La conseqüència indirecta d'aquesta descentralització (que també és desitjable per als ciutadans d'Andalusia, Galícia o Castilla-León) serà la reducció del dèficit.

Una manera d'aconseguir tot això és apostar per un sistema **federal**. El federalisme és la manera **d'evitar que la majoria imposi la seva visió a la minoria**. És la manera de **garantir la llibertat d'elecció de totes les comunitats i la igualtat en el tractament** (sense que hi hagi comunitats discriminades) i, a l'hora, **d'evitar la uniformització** que tan perniciososa és quan les comunitats de ciutadans són diferents. I aquí cal emfatitzar la importància de diferenciar els conceptes **d'igualtat i uniformitat**: els ciutadans de totes les comunitats i els governs que els representen han de ser **iguals** en el sentit que tenen els **mateixos drets** a escollir lliurement la millor manera de gastar els diners públics i les mateixes obligacions a l'hora de contribuir al finançament de les despeses comunes. Naturalment, això no vol dir que acabin prenent les mateixes decisions i que la despesa es gasti d'una manera **uniforme** arreu de l'estat.³⁰

I si entenem la igualtat en aquest sentit, serà important que abandonem la recerca constant del tractament diferenciat o privilegiat per a Catalunya ja que això tendeix a desaccelerar la descentralització de l'estat. El nostre objectiu hauria de ser "**l'obtenir més autogovern per a nosaltres i punt**" i no pas el "**tenir més autogovern que Extremadura**". I **per aconseguir més autogovern per a nosaltres, potser necessitarem la complicitat dels extremenys** que també vulguin tenir més autogovern,

³⁰ D'alguna manera, el federalisme juga amb les comunitats de ciutadans el paper que els mercats juguen amb els ciutadans individuals. Una de les bellesa dels mercats és que, en donar la llibertat individual d'elecció a cadascun dels ciutadans, els permet prendre decisions acceptades unànimement. El mercat garanteix la unanimitat en el sentit que, com que tots prenen les decisions lliurement, tots estan d'acord amb la decisió presa. Cadascú la seva. Doncs bé, hi ha tota una sèrie de serveis públics que ha de subministrar el govern. Els diferents grups de ciutadans tenen preferències diferents sobre els diferents tipus i les diferents quantitats de serveis públics. Quan més a la vora del ciutadà estigui el govern que pren les decisions, més a la vora estarem d'assolir la unanimitat (la unanimitat total és impossible ja que els serveis públics s'han de subministrar uniformement per a tots els ciutadans de la comunitat). Els governs locals dins d'un estat federal imposaran uniformitat a dins de les comunitats, però no uniformitat entre comunitats. I, en la mesura que els ciutadans de les diferents comunitats tenen preferències diferents, això serà bo.

dels andalusos que vulguin que les decisions que els afectin a elles siguin preses pel govern d'Andalusia.³¹ És a dir, potser hem de deixar de condemnar el “café para todos” i començar a cooperar amb les demás comunitats per aconseguir “más café para todos”, més drets i llibertats d'elecció per a cadascuna de les comunitats de l'estat. El què si que hem d'evitar, però, és que s'utilitzi aquesta igualtat de drets per a donar menys drets a tothom (que és el què han intentar i aconseguir alguns governs centrals) o, com deia en Trias Fargas, que la política del “café para todos” no impliqui el “y la taza más pequeña para los catalanes”.

De fet, això de que, en la mesura que sigui possible, les decisions han de ser preses de la forma més pròxima als ciutadans, no només és una de les característiques d'un govern federal sinó que és un dels objectius de la Unió Europea. L'article primer del Tractat de la Unió diu:

<<El present tractat constitueix una nova etapa en el procés creador d'una unió cada cop més estreta entre els pobles d'Europa, en la qual les decisions seran preses de la forma més pròxima possible als ciutadans.>>

Emfatitzar el federalisme europeista, doncs, ha de ser un dels nostres objectius: hem de despullar el govern espanyol i posar-li la roba al **govern europeu** i als governs de les **comunitats autònomes**.

Una tercera direcció en la què hem d'intentar despullar l'estat és cap a... bé, cap enlloc. És a dir, li hem de treure la roba al govern i que aquesta roba deixi de ser portada per cap nivell de l'administració. En aquest sentit s'haurien de fomentar les propostes que diguin que, allà on es pugui, les activitats que ara fa el govern les haurien de fer la iniciativa privada o les institucions cíviques. I en aquesta tasca s'hauria de buscar la complicitat dels **liberals** que hi ha a Espanya (que estaran d'acord amb l'aprimament del

³¹ És cert que, fins ara, els europeistes i els federalistes espanyols han resultat ser més espanyols que no pas europeistes i federalistes, i que a moltes comunitats autònomes espanyoles, l'anticatalanisme encara és molt rendible electoralment. I la pregunta crucial és: per què? Potser una de les raons és que la percepció que tenen del catalanisme és que sempre ha buscat tenir privilegis i busca tenir més drets que ells. I és per això que crec que un canvi d'estratègia per part nostra pot acabar convertint-los en aliats.

govern en favor del sector privat) i a Europa. Dit d'una altra manera, el **catalanisme s'hauria de tornar més liberal**.

Un exemple que està de moda. De tots es sabut que una part desproporcionada de les autopistes (privades) de peatge que hi a l'estat espanyol són a Catalunya. Aquesta situació asimètrica ni és bona ni és justa perquè els catalans acabem pagant les nostres autopistes a través dels peatges i les autopistes d'Espanya a través dels impostos regulars (cal recordar que d'autopistes gratuïtes no n'hi ha ni una: ni ha unes que es financen a través dels peatges i unes altres que es financen amb impostos regulars...però totes es paguen d'una manera o una altra). La pregunta és: quin seria un sistema just i eficient? I la veritat és que n'hi ha dos. Un seria el d'autopistes privades amb peatges a tot arreu. L'altre seria amb autopistes públiques finançades amb impostos i sense peatges enlloc. Des del punt de vista de la teoria econòmica, els dos sistemes tenen punts a favor i punts en contra. Des del punt de vista de la justícia intercomunitària, els dos són justos perquè, a diferència del sistema actual, cap dels dos no discrimina els ciutadans d'una o més comunitats autònomes. Doncs bé, davant la disjuntiva, seria bo que els catalans defenséssim la imposició de peatges a tot arreu: si les autopistes deixen d'estar en mans d'estar en mans de l'estat, el pressupost del govern central baixaria i això reduiria les possibilitats que té aquell govern de "desviar" diners en forma de dèficit fiscal.

Un altre exemple: l'administració dels aeroports pot ser pública o privada. En principi no hi ha cap gran argumentació teòrica ni a favor de la pública ni a favor de la privada. Davant la indiferència, Catalunya no hauria de demanar ni la descentralització d'AENA ni el tenir una veu en els seus òrgans de direcció. Hauria d'apostar per privatitzar i liberalitzar tots els aeroports de l'estat.

Altres exemples els podem trobar a l'educació (quan les institucions cíviques privades –catòliques i no catòliques- dominaven el panorama educatiu català, el nivell educatiu a Catalunya estava molt per sobre del de la resta d'Espanya i segurament estava molt per sobre de l'actual), la sanitat (quan a Catalunya es podia triar lliurement entre les mútues d'assistència sanitària i la sanitat pública, una gran part dels catalans optaven per les mútues i el nivell de la sanitat catalana era molt superior a l'espanyola, els metges eren més feliços, els malalts se sentien més ben tractats i la despesa farmacològica era inferior. Un cop més, la intromissió de l'estat ho va esguerrar tot) o fins i tot la seguretat

social (els fons de pensió privats) o la cultura. Arribats aquí, cal recordar que, el fet que alguns serveis o activitats siguin privats no vol dir que les famílies amb menys renda han de quedar-se sense aquests serveis. L'accés a l'educació es pot garantir amb escoles públiques gratuïtes o a base de donar xecs a les famílies de menys renda per a que es paguin les privades. L'accés a la sanitat gratuïta per a tothom no vol dir que l'estat ha d'administrar hospitals.

(4d) Un Problema de Tots els Catalans

Catalunya i els catalans no ens trobem en una situació econòmica desesperada i no hem de caure en un derrotisme catastrofista, ni en un pessimisme psicopatològic desenfrenat. De fet objectivament, els catalans gaudim d'un nivell de renda, de riquesa i de benestar com mai no havíem gaudit en la nostra història. Ara bé, els problemes suara assenyalats mostren que la nostra economia està clarament per sota del seu potencial (és a dir, podríem estar millor) per diverses raons i que la major part d'aquestes raons tenen com a explicació final l'existència d'un excessiu dèficit fiscal en relació amb Espanya, que, com ja hem dit, ens posa uns impostos a nivell europeu i, a canvi, ens dóna uns serveis i unes infraestructures de nivell llatinoamericà. I el més important de remarcar és que si les coses segueixen així, aleshores sí que ens podem trobar problemes a mig i llarg termini. Per tant, cal que fer esforços importants per eliminar el dèficit fiscal, potser utilitzant una, dues, o les tres vies d'actuació que he proposat en les darreres tres seccions.

Un aspecte important a assenyalar és que una altra via en la qual és important incidir és la d'explicar a tots els catalans que el problema és de tots: homes i dones, avis i joves, d'esquerres i de dretes, treballadors i empresaris, consumidors i jubilats, immigrants i catalans de 14 generacions. Tots sortim perjudicats pel fet que entre el 8% i el 10% de la renda que generem desapareix de les nostres butxaques cada any a canvi de res. És important fer una labor pedagògica i mostrar als empresaris que el fet de tenir unes infraestructures pobres que redueixen els beneficis i la rendibilitat de llurs inversions és, en part, degut a l'excessiu dèficit fiscal i els interessa manifestar-s'hi en contra. És important mostrar als treballadors que llurs salaris podrien ser un 70% superiors i no ho

són per culpa, en part, de l'excés de dèficit fiscal i els interessa manifestar-s'hi en contra. És important mostrar als consumidors que les cues als hospitals, la inseguretat ciutadana i la baixa qualitat de molts serveis públics són deguts, en part, a la manca de recursos generada per l'excés de dèficit fiscal i els interessa manifestar-s'hi en contra. És important mostrar als nostres jubilats que llurs pensions podrien ser de gairebé del doble si no fóra perquè fa tants anys que mantenim un excés de dèficit fiscal i els interessa manifestar-s'hi en contra. És important mostrar als immigrants que el seu nivell de vida podria ser molt més elevat sinó fos, en part, per un dèficit fiscal excés de que els pren diners, molts diners, a ells per a subsidiar, en part, als terratinents i als cacics que els van obligar a marxar de la seva terra fa molts anys i els interessa manifestar-s'hi en contra.

Cal, en definitiva, que tots i cadascun dels ciutadans de Catalunya s'adonin que ser catalanista surt a compte.